

התשובה

אף כי תליתי כבודי על ערבים * דברי רודי
עלי ערבים * ומתבטלי להשיב ערבים *
ותמול אחר הדלה נקט בצרכים * עיני זי ונצחתי חסר בדבריו
תעייב ערבים * וזה רחמי אומרי מה' שכתבתי ואם השיב בהדלק
מה ישיב בדון האמורה והטבת הכרות לך שכל אלה אפס' עי'
פשוטי כלי עץ ונציח מקדש כבד הקדים הרב שהלקת הנרות
דוחה את הטומאה לא שצבטוריו אינם דוחים דומים דאכשירי
מילה שאינם דוחים את השבת אפ' שיהיה עצמה דוחה שבת
ואדרבה תחם על עצמך הלאך יקר הרב' הדלקה בופס מכשירי
ועוד פתח בשמן * וסיים בהדלקה שכתב שהדליקו בפשוטי כלי
עץ * סוף סוף השמן כבד נמצא חל על עקרון של דברים הכי הוא
שהכנים שהיו נמצאי נמצא נציח מקדש והדלקת הנרות הותר
כשהיה חל מומחל השמן שהוא ממכשירים הדלקה איך הותר
לכס דעל כל פנים מומחל השמן אינה מכשרת ש"כ זה נורף
לפס שהיה חסום אפילו כל המצאים הפיזיים כשרים בהדלקה
שהרי הדלקה דוחה את הטומאה ואם כן אין נורף לבס ולא
למקום שמתקיימים ומאי חובת * אלא ע"כ לומר שהדלקה אינה
דוחה מומחל השמן ופס כח הרב ורנבגריה דעניד עובדא
בפשוטי כלי עץ ולא בהדלקה דבר הרב אלא אנגינת השמן דבר
שהכנים איך נבעו בהדלקת הנרות וכתב שלא נבעו בשמן אלא
על ידי פשוטי כלי עץ נשתמשו בהדלקה פילטלסל הפך ממקומם
ולשפכו בנרות כדי להדליק ואפי חמה למה הצרכת להציב
ראיה מדברי הרמב"ם ז"ל והנה הרב כתב כל זה וטעמו מזה
דחווה אלא הדלקת הנרות ומה שהצאת מדברי הרמב"ם
בטומאות זכרם שאינם נדחות ובמקדש אחת הוא דוקא בישראל
אלא הגוים אין בהם טומאת ויבה דכתיב איש איש מבני ישראל
אשר יזוב וכו' ובה הקבלה מבני ישראל ולא הגוי' והכ"ל שאמרו נטמאו
כל הסמנים משום סומות בגדים חשו * ומה שנכתב כ"ת
דלילא הכהנים פטרו קהל הדלקה וכן נראה מספ' ג' ביריון
סכהן אין להביא ראיה מדבריו שצמקומות הרבה חולקים על
דברי חכמים ואנו אין לנו אלא מה ששנו בתלמוד ומלשון המשנה
שנכ"ה בכסל יומי תמניא וכו' ובשגגה מלכות בית חשמונאי
ונצחיים נדקו ולא מצאו אלא סך אחד של שמן משמע חקן לנצחון
ולבדיקה הדלקה ועוד סב"א הוא של שם עבדות בית המקדש
והדלקת המנורה משכחו כיון שעבדות החמיר דוחה את
טומאה וחלילה שבעט החמיר ועברו על מצות עבודה דכתיב
עולת חמיר אפי' בשנתו ואפי' בטומא' ועוד מדברי הרמב"ם שנתן
שפס לשמנה ימים עד שכתבו ויחיו והוציאו שמן שהיה משמע
שמצאיתם היו והמיתנו להוצאת ב' ז' דלי ס' שהיו הכהנים
שהורים כבד היה לחם גם כן שמן טהור להדליק שהיו מוציאי
שמן טהור ביומו * הכלל הצול שדברי הרב נכוחים ושלום
לך ושלום משמך וירבו גישר כמותך * באם אזהבך איה הלו
מה ששאלתם על ענין מצפה שהיה שיהיה ח' שחם
חרגול ח' ובה הסכין קודם שחיתה
ואחר שחט שחיסה כר' אפי' נשמשו בפי החרגול שהיו קצתיה
חחוכים והכו כח בסכין נשבת פרכוס ונמצא הסכין פגום
אם יש לחלוח שבגימת הסכין תהיה מצד הכאת הבפים שהם
בכפי החרגול אי נחוש שחם צבור נפגמה ותהי' שחיתתו ספק
נכלה * **התשובה** כיון דקיימא לן כרב חסדא דאמר
אחר צבמה לא אחר' שהרי שחטה
סכין
לפניו כהלכתא וסכין בחוקתו עומדת * וכיון דאיכא לגמלי
פגימת הסכין בדב' אחר חלין ולא אחרע חוקתיה וחרגול זה
כשר בלי פקפוק וזה מה שהשכתי בקצור להיות הדבר ברור לכל
פועל * אחרי כל זאת שמצתי שפצת מחשבי הדעת ושכל עורי
לב שמוקינים ומשפשים וכעור קיר מגששים וטעו בדברי הטור
שכתב סימן י"ח השוחט בסכין דוק ואחר השחיטה שבר זה
עצמות וכו' וכל כיוצא בזה כבד שגפלה על בני קרקע ודוקא
שרחינו שגפלה על חודה אלא משפיקא אין חולין לומר שגפלה
על חודה ע"כ * וא"כ זה שלא ראית בכירך שהכס על חודה אין
להתיר עד כאן דעתם המהומה * וכדי להוציא מלגם של פועלי

הוסכתי ביאור אמרי פ"ק דחולין אחר' השוחט בסכין ונמצאת
פגומה אחר' הנהא אפי' שפר זה עצמות כל היו' פסולה חיישי'
שחם צבור נפגמה ורב חסדא אחר כפרה שחם נפגם נפגמא
והלכתא כותיה דרב חסדא כשלא שבר והלכת' כותיה דרב חסדא
בשגגה זה עצמות מכלל דרב חסדא אפי' דלא שבר זה עצם
אלא במאי אפגום נפגם המפרקת משמע דרב חסדא אפי' לא
ראינו שנגב נפגם המפרקת * וכן דעת שרש"א נחודשו וכו' וכן
דלית הלכתא כותיה כספק נפגם הוא נודאי נפגם חלין א"כ היכא
דאיכא למתלי בחתיכת עצם חלין ואפי' נכלל שהוא * והאי שבר
דקאמר לאכובי מרב הובא דאמר אפי' אכל הוא הדין בלא שבר
אלא שנגב וכ"ש אם חתך * ואין סברא לומר דלית הלכתא כרב
חסדא אלא בשגגה דאם כן לימא בלשון למ הלכתא כרב חסדא
אלא בשבר בה הכל מדיקאמר והלכתא כרב חסדא בשגגה משמע
לאטקין מרב הובא וכן דעת רוב הפוסקים * ואפי' דהרש"א
נטה לחומרי ואלא נפסד' הלכה כרב חסדא נבעד ודאי נאמר
מ"מ רוב הפוסקים נוטים להקל ולא כדעזו שרי הראש' דלכתב
שלא מנינו שחינו חכמים נדיקת בסכין אחר שחיטה * ובעל
ההשלמה כתב יש זורקין הסכין אחר שחיטה כדי שיהיה להם
דבר' לחלולת חסדא כבוס * והרש"א כתב שגפלה דברים חיינו
בדיקה ביטול לפנינו כיון דמנינו למקם עלה דמלת' דאחד מהם
בדיקת הסכין והנה לדעת הורקים אם להביא הספק מניחים
כדי לתלות כ"ש כשנפלה הספק מעצמו וכ"ש ספק שקרוב לודאי *
והנה הירוק כתב וסבר זה עצמות או חתך זה דבר קשה דא"
לדעתו ולאו דוקא שבר וכן נראה מהסמ"ג * והמרדכי
כתב מעשה אירע במגננה שחטו פרה ונמצאת הסכין פגומה
וצוה מורי ריב"ק להדיח הדם מן המפרקת ומצא חתך נפגם
למפרקת שהסכין נפגם לשם והתיר * וכן העיד על רבנו
שמריה שהתיר וסוף דבריו דאפי' דפליגי רב הובא ורב חסדא
בנגב נפגם המפרקת * אלא הכא נמצא חתך נפגם המפרקת
לא וכל זה שלא כדעת הרש"א והרא"ש כתב משם בעל המאמר
דהא דמזריק רב כהנא בדיקה כן כל חלל וחלל והירות יתיר
היא עד אכל לאחר שחיטת צבמה אחת אין לנו ראיה להצריך
לדוק הסכין ואפי' אחר שחיטת צבמות רבות אם לא דק אף
חש * וכן כתב בעל העמוד ראה שאין צריך בדיקה בהראש' ד'
ואפי' שהיה נפגם בפילת הסכין שגפלה בחודה ונפגמה חולין
הפגימה נפגלה נראה שהיה לקולא שכתב והלכת' כרב חסדא
בשבר זה עצמות * וכן אם נכלה הסכין בחודה על בני קרקע
קשה * הרי לך שחלוקת גדולה בין הפוסקים בענין בדיקת
הסכין והרגה מהם מתירים לדעת רב חסדא בתוך המפרקת
אף על ג' שהולך והוא כהנא אלא ספק הכה לא חלין להקל
עצם * וא"כ כהי נפגם שם הכאה אלא ספק הכה לא חלין להקל
וכמו שכתב הרש"א ודוקא בידוע שגפלה בחודה אלא משפ' לא
חלין * י"ל שנגדו שלפניו אין כאן ספק שפגם בחודה ששרי
הכנפים שנחתכו מהם הנוצות ונשארו בפגמות הקשות הכ
הסכין מכל צדדים וידוע שפרכוס החרגול חוק מלא שחם יבס
גיד אדם מכאן כמכת ברזל והסכין שהיה חודו למטה נשפך
שחיסה והחרגול וכנפיו למטה הרי שהוא כנפל בחודה על בני
קרקע כדברי הרש"א * ואלה הדברי' צריכים טוב הסברא ולא
חשפיק הגמ' לבד ולכן אמרו חכמים לבד איניש וא"כ לסבר
ולא נשתכחו חכמי התלמוד אלא דאברא * וכדאיתא בפ"ק דנשיין
אמו מלאך דלא ידע בשלמא אי הו' מילי דסברא לחיי האי בדיקת
היא ובריתא לא שמי' ליה לר' אביתר * והי טעמא נכללי
דחייבי בלרעא חשוכא דלא חזו מאורי ואמרי מילי דמחשבי
נפשיהו דעיינא דוקא נפלה סכין לקרקע קשה ונחודה אם כן
לפי עניות דעתם ג"כ הלכתא כרב חסדא בשבר זה עצמות אלא
הכה נפגם אחד ולא שברו לא * וכל זה למעשה פלגם שחושבים
לפסוק הלכה מהטור ולא ידעו שרש הדברים וכבר כתב הרא"ש
ז"ל נסוגה ז"ל חפך רוחם של אוחס הנאים לפסוק הלכה ולחן
על פי הספרים ומצרי הגדולים ואינם ידעו כלום לאף משנה
ולא נבעד' לפי שלפנינו יסעו הספרים בין חיד לפסוק וכן
איתר

עוד שמזקנים מספשים • ולא תאמר לחומרה הורה זהו רשע
פרוס שמקל לעצמו ומחמיר לאחרים ולא עוד אלא נמקו שריו
להקל והיו דינא חס בל להקל בקר' זקן מתרח וזהו אשכחן כידו'
ח'ל' שמואל לרב הכול משחח וזי לא כתיבנל עליו זקן מתרח
ואסתר עליה ואכל • וזלה הם דרכי התור' ליושבים לפני ה'
יהיה סחורה ואחזנה קדש ולאספיקי ממי שלא קדש ולא שנה ולא
שמש לבד מסה • ובירושלמי עור חמר ר' אלעזר כשם שאסור
לסתר את הטמא כך אסור לטמא את הסהור • הנה זאת
חקרנו כן היא • ומי שתי יסור מסנה חסר לב אומר לא יוכל
תרנגול דבריה לן מלתא יותר מניעתא בכתחלה • אמנם כל
כל מנכל וכל קטן מקטין ושומע לי ישכן בזה חס איליה הלי:

כה מה ששאלתם על ענין ראובן שאמר נקהל
רב לשמחן אסור להתפלל

עמך כי אתה מין אפיקורוס • ואחרים בהשגלל יאמרו חלקי
אברהם וחלקי יצחק • ואמנם אתה מתפלל ותאמר אפי' ארסטו
כזאת וכזאת אומר ראובן בתוך קהל ועדה בכה גדול ובחימה
שטובה בערססי' ובכנופיה צוות בכרוכיה פתח את עיניה ויקלל
ולא חשש למלכין פני חבירו וחרפה לא בשא על קרוב:

התשובה אמרינן בפ' במה בהמה יוצאה אומר ר' שמואל

בר נחמיה האומר ראובן חסא חינו לא עובד
ודוקא ראובן בן יעקב אבל ראובן זה מוסח ושוטה ומזניא דכס

הוא הוא כסיל ומחין ליה אמוחא בסילא דלז מנע דמא •
ואפי' דאמרינן בקדושין פ"ק האומר לחבירו עבר יהא בדידי

ממור סופג את הארבעים רשע יודר עמו לחיו משא' דהקורא
לחבירו רשע אין ב"ד נוקקין לו היינו רשע בעלמא בגון שגבר

בלאו גרידא כדאמר בערך זה בורר לאבני רשע דחמס בעינן
והיינו לזו גרידא • וכן גבו ליה ברבית דאומר הדי רשע הוא

וכ' אבל לקרנא תין ואפיקורוס נוקקין לחזקין ומענישין
אותו • ודאיה מההני דברק הזהב אל תונו איש את פניו

באונאת דברי הכתוב מדבר אליהם לו זכור מעשיך הראשונים
והמכנה שם לחבירו ואפי' דרש ביה הוא מיוחדי שאלו בלי יעל

והמלכה את עמיתו לז מקרי עיתו • ואם האומר אמת עבשו
כל כך גדול כ"ש האומר שקר ומזניא דבה כדאיתא פ"ק יש ב

בעריכין אומר ר' אלעזר בן פרסה כמה גדול כחה של לשון הרע
ממרגלים • ומהמרגלים שלא דברו אלא פירענים; ועל אבנים

כך המזניא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה ואפי' שלא
בפניו כ"ש בפניו דאזיל סומק' ואחי חורא • וכל זה ביט לו דומי'

דהיה מעשה • אבל האומר שקר אין לך עונה שקר ברעו עד
שקר כמוהו ומבייש את חבירו כרבי' שעבשו גדול ונוקקין לו ככל

מקום ונכל ומזוסכל כפי המבייש והמתבייש • ואם המתבייש ת"ח
שתורתו אומנותו או אפי' אינו אלא קובע עתים לתורה הוי

בכלל מבזה ת"ח וממנו אשמתיה ואפי' באשים כדמשמע פרק מי
שמתו דתן על שני מקומות מבינן על כבוד הרב וכלן שרינו ב

במשמעו עד נפק דק ואשכח תלת והמספר אחת מסתו של חלמישי
חכמים מאי היא דתנן הוא היה אומר אין משקין לא את הבגדית

ולא את המשוחררת אמרו לו מעשה בכרכמית שפחה משוחררת
והשקוה שמעיה ואבשלון ואמר להם דוגמא השקוה ודוהו ואת

בגדיו מפני רמז בעלמא • ושמיטא שבמיהם חסור • וכן כתב
הרמב"ם המבזה ת"ח אפי' אחרי מותו וכ"ש וק' אם המבזה היה

עם הארץ שיש שם חילול התורה דמר אומר ועי' לרבה אלא רב
מיך איקטעו שנהון דבני נשא ונעשת התור' פלסתר ודרכם של

אסור להחר' • ולפעמים יכתבו מחמת חוסר דעתם שלא ידעו
דברי המחבר ויבא לו ידיו טעות ע"כ ועל כל פנים בזהו שלפנינו

מי שידע בעלמא דרב חסדא בספק נגע במפרקת ידע בודאי
שנודאי נגע וכ"ש בחיך שהלכה כמותו וכן דעת המרדכי וריבנו

פיקר ורגי טולס • והא דאמר והלכתא כרב חסדא בשבט דה
עצמות לאו דוקא כדפרש"י והרשב"א שכתב זה הכלל אין תולין

להקל אלא בשבט דה עצמות ודומה לו אבל מספק אין תולין
היינו לשמחו שרב חסדא בספק נגע בעצם המפרקת מכשיר •

וכתב ז"ל דרב חסדא תרתי קולי חית ליה חדא דעצם ומפרקת
עמה ספי מעור ובה תלינן ספי ועוד אחרת דאימור עצם

המפרקת נגע ולית הלכתא כותיה בקולותיו דאפי' נגע לא תלינן
להקל ולאספיקי מהך קולי כתב מה שכתב שהרי הוא כתב שחס

בחודה תלינן והא לא דמי לשבירת עצמות כלל • ועוד לחלק בין
מקום גבוה לגמון • ועוד כי הרשב"א עשה שתי קולות מדברי רב

חסדא שרב חסדא אומר שבר דוק אבל מכה בעצם לא וכ"ש הכה
בקרקע שאלו קשה בעצם א"כ אין צריך שבר ולא עצם חס כן

שומע מינה שפצמות דרב חסדא לחו דוקא אפי' להרשב"א אלא
פ"כ לתור שדעת הרשב"א לאספיקי מדחי דסליקא דעתיה דרב

חסדא שאפילו סכין נגע בעצם המפרקת והבא שהוא ודאי או
ספק קרוב לדחי וכ"ש שבעל השאלה חומר שדעתו נוטה שכל

ההכחות היו בחודה יותר מגבה אפי' הרשב"א מודה שפ"כ היו
ההכחות בכל הפדרים ולא דמי לסכין שנפל שפ"כ חס לא נפלה

בחודה אבל נפלה בגבה לא הגיע לחודה כלל ואפי' כשלא נודע
שנפלה בחודה היא ספק נפלה בגבה ואינה בחודה כלל אבל חס

היה ספק חס הוכחה בשני דברים או בחודה לרב פשיט' שחולין
להקל • ופדין אפי' חומר אפי' היה הדבר מהלוקת בין השוסקים

וכבר עשה מי שעשה על דעת קהלה מה שעשה עשוי כדאמרינן
דעבר כמר עבר ודעבר כמר עבר • ובשרק אלו פירפוט אמרינן

לעולם הלכה כב' והעושה כב' עשה • ואפי' דאמרינן בעבודה
זה פ"ק בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר

המקל • שתי תשובות בדבר חדא דהא מלתא לא מתאמרה אלא
לגבי תנאים וחכמי התלמוד שמהם תורה יוצאה לכל ישראל והם

חקרו ודרשו על כל מלה ומלה חלי חלים של הלכות אבל לגבי
אחרונים לא נאמר • ולא יחשוב אדם שיניח הריף ורש"י

והרמב"ם והרמב"ן ויתפשים דברי הפוסק האחרון שחולק עמהם
שאלו לא הבין דבריהם • והב' נמי דהתם נמי בלכתחלה אבל

דיעבד שכבר נעשה מה שעשה עשוי שאפילו לגבי אסור אשת
איש כתב הרמב"ם בתשובה אפי' שהרמב"ם כתב כי אמרה מאיש

עלי כופין להוציא ר"ת ור"י כתבו דאין כופין וראייתם ברורות
וחזקות • וכיון דאיכא פלוגתא דרבנן ואתא למה נכניס ראשו

וידבר ממזרים כו' עד אבל חס עשו דיעבד מה שעשו עשוי •
וכיוצא בזה פסקו התוס' פ' מבלחין בני הא דאמרי אומר שמואל

הלכה כדברי המקל באלו וז"ל לא שייך הלכה כדברי המקל
באמוראי:

ועוד

אני חושב למצוא דברי חפץ וכתוב יוסף אמרי אמת
שהגע עצמך שנפלו אבני וחול על הסכין היאמר אות'

שלדעת הרשב"א כיון שלא ראינו שנפל בחודה לא תלינן להקל •
וכן חס נפל הסכין ונגעץ בארץ יש מי שיאסור כיון שהכה בכל

כדדיו • וכן הכא נמי הכל מודים שהכה בכל כד הסכין ואין
באן ספק לגבי חודה כלל • והאמת שלא נחנה

תורה למי שאין לו שכל • ועל כיוצא בזה אומר פרק נושאין על
האנוסה אומר ר' יצחק מאי דכתיב רע ירוע כי ערצ זר ושונא

תוקעים בושח רעה אחר רעה תבא למקללי גרים ולעורבי של
ציון ולתוקע עצמו בדבר הלכה ומפרש בגן דיינא דאחי דכא

למיה וגמר הלכתא ומדמה מלתא למלחא ואית ליה רב ולא אול
שאיל מניה • הנה גלו חכמים בזה שהדברים אינם מוכנים לכל

אדם ולא כל כתח ספר קורא • ולא כל מעיין יודע • ולא כל מי
פרוצה ליסול את השם יבא ויפול כי אין כל חובר חרב רשאי

לקטול אכן רוח היא בלגוש למגרם והדר לסבר • וסוב הסברא

מחת אקים הוא הלא תראה כמה אנשים קורים כל ימיהם וכל

הפלוסוף שאין אלו אלא דרך ארץ של חכם יצא לקראתו וראה חכמי ישראל והיה מחשב בדעתו הידך אתה שלום לחכמי ישראל חס אומר שלום עליך רבן במלואל הדיני מנוה את חנינו אל שלום עליכם חכמי ישראל ורבן במלואל נדאש . ראה גם ראה איך קראו לפלוסוף מחכמי האומות חכמים מכד החכמה שאין חבר אלא בחכמה . שכן מצינו בסוכה פרק לולב הגזול הלוקח לולב מחנינו ופרש"י דהלוקח מעם הארץ גרסינן דהא בעם הארץ קא מיירי כדאמר' בגמרא' ועם הארץ לגבי חבר לא קרי ליה חנינו :

ועוד אני אומר שהאומ' שכל מי שלמד חכמה אחת או ספר מספרי האומות יקרא מאמין בהם אין לך חפיקותה גדולה הימנה שהרי סנהדרי גדולה שהיו יושבי לשכת הגזית שמהם תורה יוצאה לכל ישראל היו בקיאים בכל לשון ובטיב כל עבודה וזה שבעולם כדי שיעזר העובד הם עבד דרך עבודתה לחייבו מיתה כדאמרינן במנחות פרק רבי ישמעאל הקומשנין בסנהדרין א' בעלי חכמה בעלי מראה כו' בעלי כשפי' ויועזים בשבעיל' לשון כו' שהרי אמ' הפועל למדקולים והזורק אכן לפעור פטור מפני שאין דרך עבודתה בכך . ואמר מסכת ע' ודברהם אבינו דמיה פריקי הוות . ואם מה שלמד האדם יקרא מאמין א"כ לא שבת חיי לכל בריה' וח' שיהפך האדם בזה ובפיר' אמרו בפסוק לא תלמד לבשו' כתובנו' הבנים איך לומד לעשות אבל למד אתה להבין ולהורות . ולא מצינו באדם מקום שאסור חכמים ללמוד חכמת המחקר . ומה שאין במנחות פ' שתי הלחם שאל בן דמאי בן אהותו של רבי ישמעאל חני שלמדתי כל התורה כלה מהו ללמוד חכמה יוכית קרא עליה המקרא הזה לא ימוש ספר התורה וכו' והגית בו יומם ולילה כתיב ראה שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד זה חכמה יומית . כבר פירשנו ענין חכמה יומית אבל לעסוק בחכמת המחקר אינו אסור כמו שכתבנו : ומה שכתב רש"י בפרש' אחרי מות ללכת בהם שלא תפסור מחוכם שלה תאמר למדתי חכמת התורה אלא ואלמוד חכמת האומות ר"ל שלא יפסור תלמוד התורה אחר שכבר למד כל חכמתה אבל ללמוד החכמה ויקבע עתים לתורה אל תעשה כך . אע"פ שהאמת שאני מנעיני התלמידים בזמננו זה תמיד תלמוד החכמה הזאת מפני שנתמעטו הלבוש' ונסתתמו מעינינו החכמה ושמא יטה האדם לדברי הבאי כמו ששנו חכמי' מדות ביושבי לפני חכמים ספוג ומשפך משמרת וכנה ואמרו חכמים הזהרו בדבריכם שמא תחונו חובת בלות ותבלו למקו' אים הרענ' ואין לך גלות גדולה מזמננו זה שנתמעט התורה ואין דורש ואין מבקש . והנה מצינו שאפי' בחכמה המופלאה לא התירו לפנכם האדם שמא יטה לבו . וכמו שצינו בד' שנכנסו לפרדס ולא יצא לשלום אלא ר' עקיבא כ"ש בדב"ס החיצונים . מ"א לא מפני זה מתיר שישלח אדם רסן לשונו לבנות מי שלמד החכמה ומעשיו מסכימי' עם התורה והמצוות תמים עם ה' אלקים אורבאל ראוי להדרו כיון שמעשיו מוכיחים לשם שמים . וכמו שדרשו בפסוק אל תחונ אים את עמיתו עם שאתך בתורה ובמצוות :

ועוד אני מדייק מהנאמר של קדושין שהקורא לחבירו עבד יהא בנדוי ופיר' רש"י שד' נזקקין לו לגדותו שזה המבזה חייב בדוי שהרי פירש"י הטעם לפי שזולת בישראל כ"כ זולת אותו . א"כ בגדול דין שאין לך זולת יותר גדול מזה לקרותו מקו' ואפיקורו' דגריע טפי מרשעי פולס שהרי הוא מכלל מי שמודיעין . וכמו שכתב הרמב"ם פ"ג מהל' עדות המינים והמשומדים לא הכריכו חכמים למנותם ככלל פסולי עדות שלא מנו אלא הרשעים אבל אלו הכופרים הם פחותים מהבוגים וכו' ואין להם חלק לעולם לפה"כ . לפי הטעם האחר שאמרו שטעם הנדוי הוא מדה כנגד מדה הוא מוקי ליה בארור דכתי' ארור כענן מוקמינן ליה אין בארור כדאמרינן בשבועות ארור בו דוי בו קללה כל שכן הכא ומוקי ליה בארור דכתיב ארור אשר לא יקים דין הוא דנוקמיה בארור' . זה הוא הכראה לי מדינא בזה . ואני אומר הדבר ביד החכמי' מורי' התורה כפי ראות עיניהם לגדור פרצו' נמדרות ולהביא ענין לעשות כפי הזמן שלא יהא כל אחד בוכ' בזה

מבדל לתלמידת תלפיות לסבור פי דוברי עתק כנגד תורתנו הקדושה . והרמב"ם כתב בהם הקדמות לחמת מליחות השי"ת וחכמי האומות העתיקים ופירשו אותם ונשתבחו בהם והביאו מופתים על סתרי התורה וצדקה והסירה מבוכות רבות מלב האנשים וננוכו בהם ראשונים וחכמונים ע"ר למוד תורה מה שתשיבולאפיקורס וכו' . וכבר כתבו החכמים מקובל אצל ארצנו הקדושה היה בקי בכל חכמה והוא הכריע ואמר שרשאים דברי חכמי אומות העולם מדברי חכמי ישראל בענין חמה שגלהבת ביום למטה מהרקיב ובלילה למטה מהקרקע כדאיתא בפסחים פרק מי שהיה סמא' ושמאל' ירחינה אחר נהירין לי שנילי דשמא' כשנילי דנהרדעא בר מוכבז דשניט דלא ידעל' כדאית' בהרואה וליכא למימר' דבקיאותה היה בתכונה הגלגלים והיינו תקופות ומזלות ואמר בשנת פרק כלל גדול כל מי שאינו מחשב בתקופות ומזלות עליו נאמר זאת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו דהא כוכבא' ושביט' מחכמ' התולדת הוא והם הנקראי' כוכבים בעלי הזכות וכוכבים מדלגים כמו שכתוב' באותות השמים . וגם כן היה רופא טביע' כמו שאין פרק השוכר שמו' ירחינה אסא' דר' היה חס ליה ר' בעיניה ח' לאמיל' סמא' לא יכלנא' אשאר לך משטר לא יכלנא' וכו' עד אחר ליה אלא חזינא' בספריה דאדם הראשון וכחכב ביה שמואל' ירחינה ח חכמים לקרי' ר' לא חיקרי' ואסוקיה דר' על ידיה תהא וע"כ למד חכמת הטבע אפי' אשאר להקית רופא חס לא ידע החכמה ורב פפא גם כן רופא מובהק הוה כדאמר דר' פ"ק רב הובא בריה דרב יהושע חלם על לבניה רב פפא חזא דחליש ליה עלת' ח' לא לבדו ליה וודית' לסיף אחסא וכו' ור' חנינא רופא מובהק הוה כדאמר פ"ק דחולין אמר ר' חנינא מצינו לא שאלני' אדם על מכת פרדה לבנה וחיה וכמה חכמים היו רופאים ובקיאים בחכמת הטבע היעלה על הדעת להרהר אחריהם ואין שם מי שחכמה החכמה בכלל מבוה למדיה והמה חכמים מחוכמי' שוכני עפר ואע"פ שיש בדברי הפלוסופים דבור סיה' צענינו ההשגחה וקצת מהם יביעו בשרשי התורה לא מפני זה יבונה מי שלמד דבריהם כי אין ענייניהם תלויים באמונה לא במופת ומופתיהם המה מופת רחיה שכל חס ידעה אותם ולא יטעה אחריהם מי שמלא כריסו לחם התורה לחם אצורים אבל גם כי הרבה מהם יחלקו על הדברים ההם . וכל מי שבתן ל' ענינים לראו' ויחלק לו בדינה יראה צענינו ובלבדו יצון ששכל האדם קצר להשיב מה שלמעל' ממנו ושאיין דרך למופת על זה . והקבלה האמתית חכמית לגמל סברא ברועה שיעלה צרכי הפלוסופי' ועל כיוצא בהם לא תהא תורה תמימה שלנו כשיחה בטלה שלהם . וכל חרד בדבר ה' יצחר בדבריהם המופת והמסכים לאומותם על דרך תוכו הכל קליפא ורק כר' מאיר וישתמש ומהם לרקחות ולטבחות :

סוף דבר טבחי טבוח וייני מזוב לכלה וחרכת לכלה הפשע ולהחם חסא' הדוברים עתק על העוסקים בחכמה לקרא מין ואפיקורו' מי שקרא בה והיה כדדיק וכרצע ולהוצי' לעו' ענש חסדי' פולס ואין לך מספר אחר מטתם של תלמידי חכמים יותר מזה . ומה שאמרו פרק מרובה וסוף סוטה באותה שעה חסרו ארור המלמד בנו חכמה יוכית כבד פי' רש"י . והרמב"ם שהיה לשון חכמה שמדברים בו אנשי פלטינ' ואין שאר העם מכירים בו וכן נראה מאותו מעשה . ומה שאמרו פ' חלק ורע"א ח' הקורא בשפרים החיצוניים ופי' בצמ' מאי חצוניים ספרי המיני' ופירש"י ספרי בלחי' הולך לשטחו שקורא בכ"מ מקו' תלמידי יש' וכן פירש הרמב"ם אבל ספרי הפלוסופים נקראי' אצל החכמים חכמי אומות העולם כההיא דפסחים ובפירוש אמרו במגלה פ"ק ח' יוחנן כל האומר דבר חכמה אפי' מאומות העולם נקרא חכם שכתב' ויחאמו לו חכמו' ומצאתי בהגות מעשר צ' זקנים שהלכו להקיב' למלכות פנימית והיה להם פלוסוף ח' חכם ואלו הם רבן במלואל ורבי עקיבא ור' אלעזר בן עזריא' ח' יהושע לרבן במלואל רצונך שכל וקבל פני ארמטו הפלוסוף ונדרו ח' הן הלכו וטעמו לו ר' יהושע על הדלת וחשב

ממנו מהזקתו דמצי אמר ליה ר'אבון אחי סרסך ואשליך לך כ כדלמך פרק שנים אוחזין * ואין ב' כ לשמעון למר שביין שזני הייתי בזמנך מפני קדוש השם הכי רוצה להודיע לבויו כדו שיהיה בלחן אלכו * שאם ירצ' לקדש ה'יקדש בממונו ולא בממון של אחרים * ואם ירצה להחזיק עצמו בלחן יחמינהו בשל * וכיוצא בזה כתב רבינו מאיר בתשוב' ר'אבון שלח לשמעון שיקנה לו בגד מגדו בהקפה וכשהביא זמן הפורעון נתן ר'אבון המעות לשמעון לפרוע וכו' * ששגוי שחכם צריך שמעון להחזיר המעות לר'אבון ואינו יכול לומר לו אני רוצה לעבד' שאלו אחר זה יוכר' הגוי דכיון דהימניה שמעון לר'אבון מעקר' ונעשה ערב בשבילו גם פתה לא יעבכס על הספק בשביל פרעון * וגם אינו יכול לומר אני רוצה לקדש את השם דבשלו יכול לקדש ה' ולא בשל אחרים עכ"ל * והדברים ק' ומה אפי' בלחן המעות ביד הערב אינו יכול לעבדכם בידו כ"ש שיקח הוא מיד ר'אבון מה שיש בידו ואפילו לדעת רבי' חכמים שחולק על הר"מ לענין שזכה שמעון בשכחת הגוי לנדון שלענינו מודה שהדין עם ר'אבון * ועוד כתב הר"ם בנכרי שפלו ממנו משכנו של ישראל ומלאו ישראל אחר שחייב להחזירו לישראל אסור לפחזיר חבדו לגוי * ואם בל לומר משום קדוש השם לחזירו לגוי יקדש ה' בשלו ולא יקדש ה' בשל אחרים עכ"ל * וכבר אמרו בפרק הגזול אבידת אחיך ולא אבידת הגוי * חניא ר'פנחס בן יאיר אומר כל מקום שיש חלול ה' אין אבידתו אסורה * ואמר שמואל וטענתו מותרת ומעשה רב * כי הוא דשמואל זצ"ל לי קבא דהבא בכלל דפליגא מההוא גוי ד'ר' ואלעזר ליה זוזא יתירא אפי' בב דכסנהדרין פרק חלו הן הכשרפין משמע דבמק' חלול ה' אפי' טענתו אסור * ודירושלמי פרק חלו מצינו דמשמע אפי' חזק ידוע לגוי דהשתא ליכא חלול ה' לאסדרי בגי עובדא דר' שמעון בן שטח דזון חומרא והוא ביה מלביגתא ודבר מפני קדוש ה' כדליתא פ"ק דקדושין מ"א הכא מת דבעל ואבד זכרם של מעות ולית כלן איסורא ולא פיר' איסורא ור' שמעון בן שטח לפנים משורת הדין הוא דעבד * ופשיטא שבעמקום שלם החזיר שכחתו של גוי איכא קדוש השם אפי' הכי אין כופין * וכן משמע מחשיבת הר"ם שכתב יקדשה ה' בממונו משמע שיש קדוש ה' ואפי' הכי יעשה בשלו והכי ליתא דירושלמי בעובדא דר' שמעון בן שטח אמר לון חל חזר לא כן אמר רב הונא ביבי בר גזולון דשם דתיבון קמי רב' אפי' כמאן דאמר גזלו של גוי חסור כולי עלמא מודו שאבדתו מותרת מה חתון סבירין שכ"ס כדכדון הוא בעי הוה שכ"ס משמע בריך' א חלהון דיהודאי מאגד כל הדין עלמא משמע שר' שמעון ו' שטח לפנים משורת הדין הוא דעבד שיהיה שטח שיכירו חלהון * ד דיהודאי וההיא דהגזול אבידת אחיך ולא אבידת גוי התי' קאמ' ולא דהא אמרינן התם אמין לאבידת גוי שהיא מותרת שאל' וכן תעב' לחמורו כו' ולכל אבידת אחיך * ומה שכתב הטור ולא עוד אלא שאם יש איסור בדבר מחזירין אותו * וכן כהן הרמב"ם פרק י"ד מהלכות גזלה ואבדה דייק מפרק הנשרפין ח' רב כהנא אמר המחזיר אבדה לגוי עליהם נאמר לא יאבה סלוח לו דהוי ספות הרוה את הנמלה * והיינו במקום שלא יש קדושת ה' כלל אבל במקום שיש קדושת השם הוא רשות ואין שם איסור כר' פינחס בן יאיר :

פסקן

של רבדים * יש כאן בהשגח אבידה לגוי מדרבות הא' כשאין שם חילול השם ולא קדושת ה' אסור להחזיר דהוא ליה משום למען סעית הרוה את הנמלה וכתיב בתריה לא יאבה ה' סלוח לו * הב' כשיש שם חילול השם ועל כל פנים יש שם קדושת ה' חייב להחזיר והיינו דר' פינחס בן יאיר דאמר אבידתו אסורה * הב' כשאין שם חילול השם אבל יש שם קדושת השם אינו אסור להחזיר וגם אינו חייב להחזיר אלא אם רצה לעשות לפנים משורת הדין וחזיר והיינו דר' שמעון ו' שטח ופשיטא דבלא ידע אין שם חילול השם והכי מפורש בירושלמי ואינו חייב להחזיר בידון שלענינו ואפ' אפי' קדוש ה' ליכא כיון דמת הגוי * ואפ' אלא שיש כאן קדוש ה' אינו חייב להחזיר ואינו רוצה לעשות לפנים משורת הדין * וכל זה לענין השנה לכרי' חל

פמה ומקריב עליה קרבן בטומאה כי בתה מקשש ושכר ורפי' לו בלשון חכמים מרפח * הנראה לפ' כתבתי נהם אלוה' הלוי : **כו שארה** שאלוה' שאלתי על דברי הרב בפי' הסמ"ג בהלכות סוכה וז' כחזק הסמ"ג כתוב בפרש' אמור צט"ו יום לחודש השניעני חב הסוכות שבעת ימים לה' * והקשה הרב ז"ל חף על בד דהאי קרא במצ' החב קא מיירי ולא במצות סוכה ולא הוה למתכניס הכל * והשיב מ' מ נקט ליה הכא משום דמהאי קרא למדו רז"ל לפסול לסכך כל המחובר לקרקע וכו' * וק' ונחו מהאי קרא למדו רק מפסוק דפרש' ראה דכתי' חב הסוכות תעשה לך באשך מברך ומיקנך בפסול' גורן ויקב וקא מייתי ליה הסמ"ג בעצמו אחר' זה אבל לפי קוצר דעתי מאי דמייתי לה הסמ"ג מהאי קרא אפי' דלא מיירי במצ' סוכה אלא במצ' החב להודיענו באיזה הדש ובאיזה יום הוא חב הסוכות * ואח"כ הביא הפוסקים הנריכי' לסוכה שהם בסוכות תשבו שבעת ימים כו' * ועיין כ"ת ותשיב לי תשובה * ושלום רב למעלה כ"ת ותחתך בכתב חיים טובים וצאנים רבות וטוב : **התשובה** תכתב בכתב חיים טובים שהכתיבה לפעולה היא חתימה * ולא מצינו בגמ' כתיבה זולת חתימה * וענין חתימתו ש"ע * וכבר כתבתי על זה מעענין לשון הרב ז"ל שכתב נקט ליה הכא משום דמהאי קרא נפקי ולמדו ז"ל לפסול לסכך חף על פי שלכתורה נראה דמקרא אחרתא ילפי דמברך ומיקנך מ"מ עקר הלמוד הוא חב הסוכות חב הסכך ואפי' דההוא קרא במצ' תורה לא מייתי הסמ"ג מניה משום דקרא דתורת כהנים עקר ונראה בעבור דבר שכתבם בו וז"ל הוי פרושא דקרא דבמחשבה עשר וכו' ולהכי נקט ליה וטעמיה דחב הסוכות חב הסכך ועליו מפרש במצ' תורה דהאי סכך פסול במחזור לר' יוחנן מכת' ביוסף מברך ולר"ל מאלד יעלה למאן דאמר עניני כבוד היו * ולרב דימי משמיה דר' יוחנן מחב מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה וגדולו מן הארץ והאי חב וסוכה אין הפרש בין חב הסוכות דהכל לחב הסוכות דהתם * וא' תולאמא להודיענו באיזה חדש ובאיזה יו' אין זה דרך הסמ"ג שהרי בראש השנה לא אמר הפסוק המורה על הזמן אלא יום מרובה וכן בלולב וכן במגלה * והכי לדיק לשון הרב ז"ל שכתב יאפני שפירש חב הסוכות חב הסכך דאם לא כן מאי שאל סכך מדפנות כו' ושלום נהם אלוה' הלוי :

כו שארה

ילמדנו רבינו ר'אבון שאמר לשמעון קח לי צלהא גרמית מהנכרי אלף לבנים והלכו רחובו ושמעון ולקחו הלבנים מהנכרי ונכנס שמעון ערב לנכרי ועצרו שנתים ולא שאל הנכרי לא קרן ולא רבית ונתן זה הזמן מת הנכרי * ואמר שמעון לר'אבון די לך שלח נחת הרבית תן לי הקרן יען שאני נכנסתי ערב * השיב לו ר'אבון ומה בזה אם נכנסת ערב מזלי גרם ושכח הנכרי ולא שאל דבר ועל הכל שמת ולא נמלא כתוב אפי' אחר צבור שלשה שנים משמת הנכרי הדין עם מי : **תשובה** הדין עם ר'אבון שאן השמים רחמו עליו * ולא ברע מחמרי' דר' ספרא פ' גזול בתרא דהוא אולב בהיה שייך הוא לוינהו אריה וכו' שריה רב ספרא למרמיה לא אתא אריה ואמרינן דמן השמים רחמו עליה ואפי' שכל לילה השליכו אחרים כל א' חמורו ואכלו ארי ונמא' חמורו של רב ספרא של שותפות אפי' כפי אמרינן דמן שמיא רחימו עליה כ"ס הכא ששמעון לא הפסיד כלום ולא היה לו שום שותפות בממון הנכרי * ועוד דהא אמרינן בפר' חוקת הבתים המחזיר' צנכסי הגוי קנה דהוה הפקר והכ' נמי כד ר'אבון מוחא' בלוחו ממון וכו' בהם כיון שמת הגוי דגרסינן פרק שור שנגח את הפרה אמר רבא משכנו של ישראל ביד הגוי וכל ישראל אחר וסחזיק בו מציאין אותו מיהו מאי פטמא' כיון דמית גוי פקע שטבדו משכנו של גוי ביד ישראל וכל ישראל אחר והחזיקו בו אם היתה בחזרו של ישראל ר'אבון קניא ליה חזריה ולית ליה למחזיק ולא מידי כ"ס הכא שהוא ר'אבון מוחזק ועומד שזכה בלוחו ממון ואין לשמעון כלום * וגם לית ליה לשמעון נטמא שאלו יבואו יורשי הגוי ויבקשו ממנו ולכן אני רוצה להיות המעות בדי דטענה רביעא כי האי לא משאין